

Executieve functies: horen, zien en meten in de klas, thuis, tijdens spel en in de hulpverlening

Jody Huijgens

7 November 2024

Programma

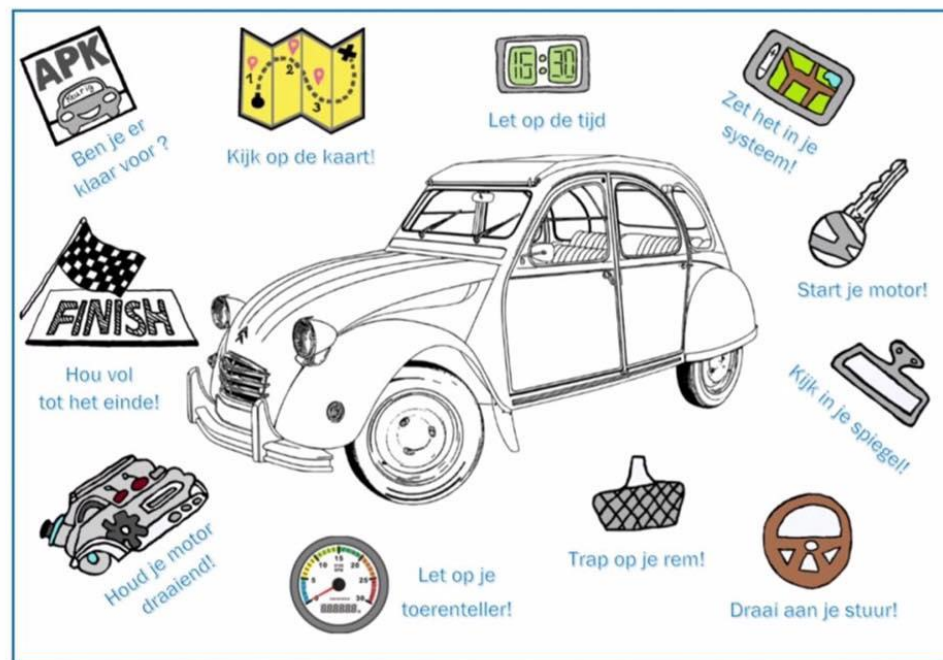
Hoe herken je sterke en zwakke executieve functies bij kinderen?

Het gebruik van psychometrische instrumenten.

Zwakke executieve functies

Of niet?

Hoe herken je zwakke executieve functies?

Kijk eerst naar jezelf!

Inhibitie

- ▶ “het uitstellen van een reactie of handeling” - impulscontrole of zelfbeheersing
- ▶ Impulsen zijn primaire drijfveren, ze geven vaak een directe beloning en zijn daarom moeilijk te weerstaan.
- ▶ Inhibitie kost energie!

Denk eens aan een avond op de bank na een lange werkdag. Kan jij die zak chips weerstaan?

Inhibitie - verschillende vormen

Even
wachten...

- Het vermogen om je eerste behoefte uit te stellen.
- Je vinger opsteken en wachten tot je de beurt krijgt
- Iemand laten uitpraten

Stoppen met
wat je doet

- Het onderbreken van gedrag wat je al doet.
- Stoppen met gamen als de wekker gaat.

Je aandacht
erbij houden

- Het kunnen negeren van irrelevante prikkels en iets volhouden
- Een boek blijven lezen

leeftijd	Voorbeelden van zwakke inhibitie
3-5 jaar	Snel van de ene naar de andere activiteit gaan Weglopen, vooruit rennen zonder om te kijken Meteen schreeuwen als een ander kind iets doet wat niet mag
6-9 jaar	Wel beginnen, maar een taakje niet afmaken Snel verveeld raken, ongeduldig zijn Steeds opkijken tijdens zelfstandig werken
10-13 jaar	Zich makkelijk laten meeslepen (door eigen gedachten of gedrag van anderen) Kiezen voor leuke dingen op korte termijn Te snel conclusies trekken

Inhibitie - voorbeelden

Word Location

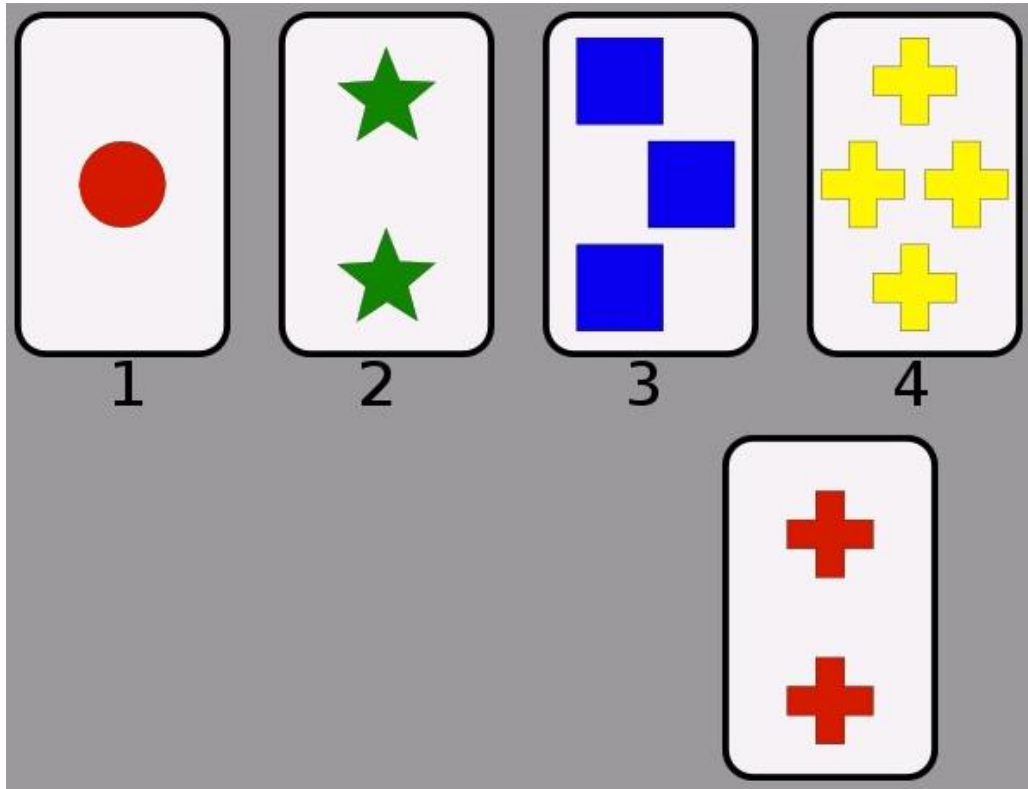
x

Cognitieve Flexibiliteit

- ▶ Het aanpassen van je gedachten en gedrag aan verandering
- ▶ Omgaan met plotselinge veranderingen
 - ▶ Speelafpraak gaat niet door, want het vriendje is ziek
 - ▶ Er is plotseling een invaljuf
- ▶ Afstemmen op sociaal gedrag van de ander
 - ▶ Vadertje en moedertje spelen en rekening houden met de wensen van de ander
- ▶ Schakelen tussen strategieën
 - ▶ Wisselen tussen plus- en minsonnen

Zwakke flexibiliteit - voorbeelden

leeftijd	Voorbeelden van zwakke flexibiliteit
3-5 jaar	Boos worden als een ander kind een regel overtreedt Overstuur raken bij het afscheid nemen van ouders Niet mee willen doen met spelletjes, liever toekijken
6-9 jaar	Moeite hebben met het maken van keuzes Bepalend zijn in spel Niet snel iets nieuws willen proberen
10-13 jaar	Slordigheidsfouten maken bij rekenopdrachten (strategieën dus niet handig inzetten) Van slag raken als hij/zij moet opschieten In paniek raken bij een onverwachte situatie, zoals een lekke band.

Wisconsin
card sorting
task

Werkgeheugen

- ▶ Het *actief* gebruiken van je geheugen
- ▶ Je koppelt informatie uit het kortetermijngeheugen aan regels uit je langetermijngeheugen
- ▶ Het kort onthouden van informatie om een taak te kunnen doen
 - ▶ Een opdracht onthouden
 - ▶ Hoofdrekenen
- ▶ Aandacht / inhibitie speelt hier ook een rol!

Ontwikkeling van het werkgeheugen

- ▶ <5 jaar - 1 à 2 dingen
 - ▶ Basisschool - 3 à 4
 - ▶ Voortgezet onderwijs - 5 à 6
 - ▶ Volwassenen - 7
-
- ▶ De capaciteit van het werkgeheugen verschilt sterk per persoon!

leeftijd	Voorbeelden van zwak werkgeheugen
3-5 jaar *	Veel herhaling nodig bij het leren van nieuwe afspraken Moeite met opvolgen van korte instructies
6-9 jaar	Moeite met het volgen van een gesprek Niet weten hoe te beginnen met een taak (bij anderen kijken) Briefjes van school in tas laten zitten
10-13 jaar	Vergeten wat hij aan het doen was (wel beginnen, niet afmaken) Anderen onderbreken om iets te zeggen, omdat het anders vergeten wordt Instructies vergeten.

Zwak werkgeheugen - voorbeelden

Voorbeeld werkgeheugen

Plannen en organiseren

Tijdsbesef

Weten op welke dag je training hebt

Overzicht hebben op de situatie

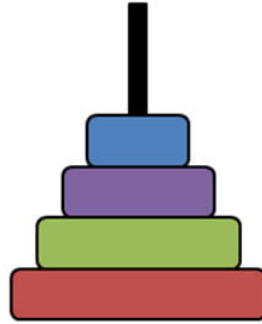
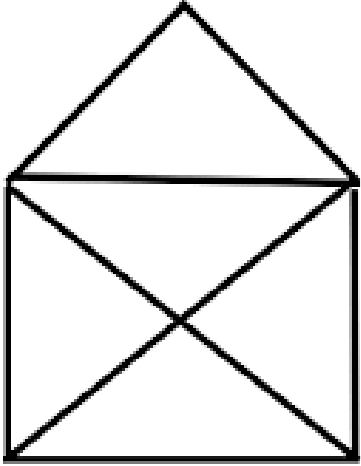
Sparen om iets duurs te kunnen kopen

Ordenen en volgorde aanbrengen

Aankleden

Prioriteiten stellen

Balans vinden in werk en vrije tijd

(A) Start

(B) Middle

(C) Goal

Spelletjes die een beroep doen op
plannen

Gedragsevaluatie

- ▶ Signalen uit de omgeving interpreteren en je gedrag kunnen aanpassen.
 - ▶ Samenwerken
 - ▶ Een trui aantrekken als je het koud hebt
 - ▶ Inschatten hoe je een toets hebt gemaakt.
- ▶ Dit vereist zelfinzicht - je bewust zijn van wat je doet
- ▶ Nog sterk in ontwikkeling bij kinderen <8 jaar!

Hogere orde
EF!

Zwakke gedragsevaluatie

leeftijd	Voorbeelden van zwakke gedragsevaluatie
3-5 jaar *	Speelgoed laten rondslingeren Dingen direct doen, zonder na te denken Zonder jas naar buiten gaan als het koud is
6-9 jaar	Steeds vergeten om het bord naar de keuken te brengen na het eten. Snel dingen kwijtraken Moeilijk woorden kunnen geven aan emoties
10-13 jaar	Pas achteraf beseffen wat hij gedaan heeft Veel hulp nodig hebben bij het inpakken van een tas Vragen waar dingen liggen die hij/zij zelf heeft gebruikt.

Emotieregulatie

Hogere orde
EF!

- ▶ Het controleren en sturen van je emoties.
- ▶ Het kunnen inzetten van denken (cognitieve vaardigheid) om je gevoelens te sturen.
- ▶ Bij een zwakke emotieregulatie komen de ervaringen intensief binnen
 - ▶ Invloed van stress op cognitieve vaardigheden (EF)

Zwakke emotieregulatie

- ▶ Voorbeelden van gedrag bij een zwakke emotieregulatie
 - ▶ Explosieve woedeaanvallen
 - ▶ Onbedaarlijk lachen na een grap
 - ▶ Heftige reageren op iets ogenschijnlijk kleins
 - ▶ Veel tijd nodig hebben om over boosheid en/of verdriet heen te komen
 - ▶ Stemningswisselingen

Your money: 2000

CHOOSE ONE OF THE 4 BUTTONS WITH MOUSE CLICK

Tests voor meten van executieve functies

- ▶ Performance-based taken
 - ▶ Nepsy
 - ▶ D-Kefs
- ▶ Vragenlijsten
 - ▶ BRIEF-2 (enige Vlaams genormeerde vragenlijst)
- ▶ Observaties

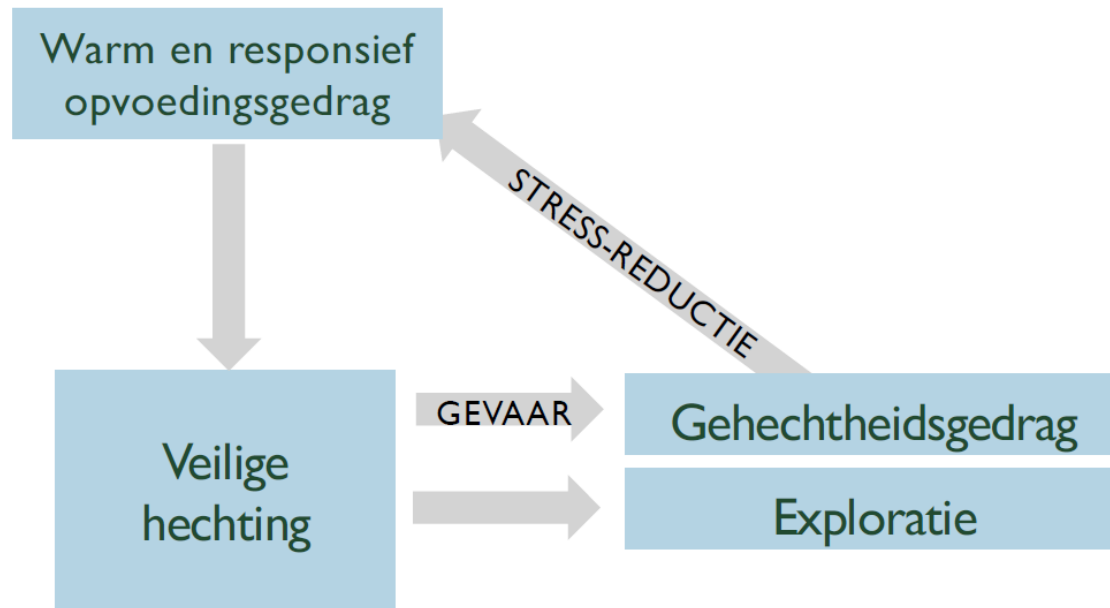
- ▶ Niet of/of MAAR en/en!

Aandachtspunt: weten vs. kunnen

- ▶ Je gebruikt executieve functies voornamelijk bij nieuwe en complexe taken.
- ▶ Pas wanneer de activiteit volledig geautomatiseerd is, zijn executieve functies minder belangrijk.
- ▶ Kinderen kunnen dus heel goed weten 'hoe het hoort', maar het toch niet uitvoeren, omdat het proces nog niet is geautomatiseerd.

Aandachtspunt: stressoren leiden tot zwakke prestaties EF

- ▶ Denk aan stressvolle situaties, heftige gebeurtenissen, maar ook aan....

Aandachtspunt: observeren en praten

- ▶ Kijk verder dan gedrag!
 - ▶ In welke situaties? Wat gaat er aan vooraf? Wat is het gevolg?
- ▶ Welke goede reden heeft het kind om zich zo te gedragen?
 - ▶ Wat levert het op?
- ▶ Het kind kan het nog niet!

